

Hotet i vägrenen

Blomsterlupinens plats i ett svenskt kulturarvslandskap

MATTLIAS FRIHAMMAR är lektor i etnologi vid Stockholms universitet med intresse för kulturarvsfrågor. Har också intresserat sig för modern kunglighet och kulturella manifestationer kring död och begravning.

LARS KAIJSER är docent och lektor i etnologi vid Stockholms universitet. För närvarande arbetar han med kulturarvsfrågor, populärmusikhistoria och ett projekt om hur natur och miljö gestaltas på offentliga akvarier.

MAJA LAGERQVIST är fil.dr i kulturgeografi och forskar vid Stockholms universitet och undervisar vid Uppsala universitet. Hennes forskning idag berör bl.a. kulturarvsfrågor.

Under senare år har rapportering om så kallade invasiva arter fått ett stort utrymme i media. Ett exempel från sommaren 2018 är ett inslag i nyhetsprogrammet Rapport (28 juni 2018). Här beskrevs lupinen breda ut sig i oändliga blåa fält. Inramat av närbilder på vägrenar och den blå-lila växten säger en expert från länsstyrelsen i Västerbotten:

De hör ju inte hemma här i Sverige, dom är så kallade invasiva arter. Så problemet är när dom kommer till ett ställe där det finns fina ängsblommor så får dom fäste, och sedan så breder dom ut sig till en enda stor matta och tränger undan alla andra växter. (Rapport 28 juni 2018)

Vidare berättas att om vi vill behålla arter som blåklocka, prästkrage och smultron måste lupinen bekämpas. Det framställs som en tidsödande kamp, men som kan vinnas. Inslaget avrundas med orden ”lyckas man att få bort dem härifrån vägkanter, så kommer de andra arterna att vandra tillbaka, så att vi får tillbaka de här fina blommade vägkanterna vi minns”. Till vägkantsblommorna räknas också ”gullviva, mandelblom, kattfot och blå viol”, arter som i vårt material ibland omnämns som ”Taube-blommorna”, som i följande exempel:

Vi kan fortfarande uppleva örterna i Evert Taubes visa, men nu byts kattfot och blå viol ut mot blå och lila blomsterlupin och det blir enfald istället för mångfald. De sociala effekterna kommer visa sig i framtiden. Inga nya visor om ängarnas mångfald kommer kunna skrivas, om varken artrika ängar eller vägkanter finns kvar. (citerad i Wissman et al. 2015:35)

Rapportinslaget ingår i en offentlig diskussion där lupinen framställs som ett allvarligt hot och en destruktiv

*M. Lagerqvist/M. Frihammar/L. Kaijser
Foto: Fredrik Krohn Andersson.*

kraft. Beskrivningarna känns igen från hur andra intensiva arter framställs (DN3 augusti 2018).¹

ETT EKOLOGISKT MINNESKOMPLEX

I den här artikeln används lupinen för att utforska vad en kulturanalytisk tolkning kan tillföra diskussionen av så kallade invasiva arter. Hur kom lupinen att betraktas som ett främmande inslag i den svenska floran? Vilka sociala, kulturella och biologiska kontexter ramar in den som hotfull?

Inspirerade av Sharon Macdonads kulturavsteorier tänker vi oss hanteringen av invasiva arter som ingående i ett ekologiskt minneskomplex (2013). Enligt Macdonald innefattar ”kulturav” praktiker och diskurser som hanterar det förflutna i samtiden, motiverat i relation till framtiden. Poängen är att kulturav inte är en fråga om bevarande, utan om att hantera förändring. I vårt material är bilden av en ideal natur ständigt knuten till dåtid; det är med historien som referenspunkt som vissa arter kan beskrivas som invasiva. En fördel med att länka en minnesaspekt till analysen av praktiker och diskurser kring invasiva arter är att även drivkrafter som inte länkas till biologiska eller ekologiska kunskapsområden avtäckts. Att tänka i termer av ett ekologiskt minneskomplex är att betona det affekt drivna och betydelsen för människors identitet.

Empiriska exempel hämtar vi från Dalarna där länsstyrelsen aktivt arbetat med att rensa bort växten längs vägarna och drivit en informationskampanj om lupinen som hotande art. Vårt material samlades in under ett besök i Falun.² Vi genomförde en längre intervju med två tjänstepersoner engagerade i lupinfrågan.³

Som komplement har lexikon och tidningsartiklar analyserats för att se hur lupinen porträtterats över tid. Metoden har varit att kontrollera ordet ”lupin” i uppslagsverk, samt sökningar på lupin, invasiv och invasiv art i Medicarkivet och Kungliga bibliotekets mediedatabas.

LUPINEN I SVERIGE

Blomsterlupinen blir en dryg meter hög och karaktäriseras av färgstarka blommor som ofta är blå, rosa, lila eller vita och sitter i toppställda täta klasar. När blomningen sker i juni och juli kan bestånden längs vägar uppfattas som böljande kulörstarka hav.

Lupinen infördes som en trädgårdsväxt till Europa 1826 från Nordamerika och nådde Sverige ganska direkt. Under 1900-talet var lupinen ett vanligt inslag i trädgårdar. Även idag saluförs lupiner som lättodlade och vackra trädgårdsväxter. Redan under 1800-talet började lupinen uppträda vilt i Sverige. Från och med 1960-talet har den återfunnits i större habitat längs med bilvägar eller järnvägar. Idag förekommer den i stor utsträckning söder om Gävle men även i viss mån ända upp till Luleå (Artdatabanken). Vi har följt hur den presenterats i media och lexikon och uppslagsböcker för att undersöka hur dess status skiftat över tid.

Växten omnämns sällan i tidningar under 1800-talet eller större delen av 1900-talet. Det är först under 1990-talet växten börjar figurera i media:

De vilda växterna på ängarna och längs vägkanterna duger gott. Plocka in och ordna buketter både för doftens och skönhetsens skull. Prästkragar, blåklockor och rödklöver växer nästan överallt. Likaså hittar man väldiga hav av lupiner längs våra stora vägar. (*Göteborgs-Posten* 29 juni 1994)

Citatet problematiserar inte lupinen. Men när arten några år senare börjar återkomma än oftare är det i negativ bemärkelse. Dess omfattande antal längs med transportleder framställs som ett problem (*Borås Tidning* 10 juni 2002) liksom att arten kan tränga undan andra växter (*Värmlands Folkblad* 15 juni 2002).

Första gången lupinen benämns som *invasiv art* är 2003, då den beskrivs som "förtjusande, men ack så invasiva" arten (odla.nu 24 april 2003). Några år senare ökar rapporteringen märkbart. Det blir mer vanligt att arten kopplas samman med problem. Under 2000-talet blir for-

muleringarna skarpare, med ordvändningar som att lupinerna "tar över" eller "invaderar", de omnämns som "främmande ockupant", "ängsblommornas stora fiende", "lömskt aggressiv" och "hotfull". Samtidigt fortsätter de estetiska kvaliteterna att lyftas fram. Lupinen framträder i media som både vacker och hotande. I uppslagsverk från samma tid bekräftas att lupinen lätt sprider sig, men utan att länka till hotbilder. Snarare lyfts estetiska kvaliteter fram och den omnämns som en känd trädgårdsväxt, i något fall till och med som den "lupin som vi sedan länge odlat i trädgårdar" (*Bonniers lexikon* 1965, *Bra*

Lupiner i en väggorsning i Gjøvik, Norge. Källa: Øyvind Holmstad, Gjøvik. Wikimedia Commons, the free media repository. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lupiner_i_rundkjøring_ved_Gjøvik.JPG.

Böckers lexikon 2000, 1997). I de flesta uppslagsverk finns bilder på blomman (*Bra Böckers lexikon* 1995, 1997).

Summerat beskrivs lupinen under 1800- och större delen av 1900-talet utifrån morfologi och användningsområde. Under 1990-talet adderar uppslagsverk information om hur länge den förekommit i Sverige, och den omskrivs som känd och identifierbar. Dess ursprung i Nordamerika lyfts fram, liksom uppgiften att den lätt förvildas. De vetenskapliga texterna beskriver inte en problembild. I media däremot har lupinen under det senaste decenniet skildrats som ett hotfullt problem. Genomgående har dess ställning som invasiv markerats som extra problematisk.

BIOLOGISK MÅNGFALD OCH INVASIVA ARTER

Biologisk mångfald är en viktig inramning för att förstå varför diskussionen om invasiva arter vuxit sig stark. Lupinen blev inte ett hot på egen hand, snarare har de förstaelseramar som omgärdat växten skiftat och förskjutits. Begreppet biologisk mångfald fick fäste under sent 1980-tal och etablerades genom en FN-konvention 1992. Idén rymmer hotbilder, som biotopförstörelse, överexploatering och extra viktigt i detta sammanhang, införsel av främmande arter och genotyper (<https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/centrum-for-biologisk-mangfald-cbm/biologisk-mangfald/>).⁴ Diskussionen om invasiva arter är dock inte ny, den har en förhistoria som sträcker sig tillbaka till 1800-talet (Thompson 2015:32). Uppdelning mellan inhemska/naturliga arter är återkommande och en bärande distinktion. *Nationalencyklopedin* definierar till exempel *invasiv art* som "exotisk art,

främmande art, introducerad art, icke ursprunglig art vilken påverkar det ekosystem som arten koloniserar".⁵

Arbetet mot invasiva arter sker över hela världen. I Sverige har myndigheter pekat på invasiva arters skadliga inverkan, samtidigt som forskningssatsningar inom naturvetenskaplig forskning initierats.⁶ Gemensamt är att man utgår från en period i historien, som fryses och ska bevaras. Här har olika nationella kontexter olika tidsdjup. I USA dras gränsen vid Columbus ankomst till Amerika, innan dess var naturen orörd (ursprungsbefolkning räknas inte). I England tycks gränsen dras någon gång under Jane Austens levnad, kring sekelskiftet 1700- och 1800-tal (Thompson 2015:42). I ett svenskt sammanhang har sent 1700-tal nämnts, alltså i samband med att Linnés kunskap om naturens system började spridas.

En grundfråga i diskussionen om invasiva arter handlar om vad anses vara god "natur". Dolly Jørgensen, pekar på tre hållningar som styr hur natur bedöms/uppfattas. En *epistemologisk* hållning där frågan om vad som är naturens sanna kärna står i centrum, en *etisk* hållning som fokuserar vad som är rätt och försvarbart i relation till naturen, samt en *estetisk* hållning där naturen bedöms utifrån sina (visuellt) vackra kvaliteter (Jørgensen 2017:841; jfr Swart et al. 2001). Överfört till vårt lupinexempel intar de som försvarar och/eller uppskattar lupiner en estetisk hållning (lupinerna är vackra och utgör eftersträvanvärd natur), medan de som motarbetar lupiner har en epistemologisk hållning (lupinerna hör inte hemma här och ska därför bort), alternativt en etisk hållning (människan har tagit hit lupinen och nu inverkar den menligt på andra arter, det är vårt ansvar att få bort dom).

Fäbodkrans med pris- och faktauppgifter. Foto: Mattias Frihammar.

”VARNING FÖR LUPINER”

Vilken invasiv art som framstår som hotfull skiftar på både nationell och regional nivå. I en svensk kontext fokuseras vresrosen i söder och på Gotland, den svartmunnade smörbulden på östkusten och japanska jätteostron på västkusten. När det gäller lupinen har Dalarna framträtt

som ledande i motståndskampen med bland annat en mycket aktiv Länsstyrelse.⁷ Situationen i Dalarna är ett exempel på hur estetiska, epistemologiska och etiska hållningar tar sig uttryck i olika praktiker.

Mellan år 2015 och 2017 drev Leksands kommun projektet *Varning för lupiner*, som stöddes av statens satsning på

Den röda listan med över 800 hotade arter. Foto: Lars Kaijser.

lokal och kommunal naturvård. Skälet var att man lagt märke till blomsterlupinernas stora spridning, samtidigt som privatpersoner frågade sig vad kommunen gjorde åt det. I arbetet intogs en epistemologisk hållning: Huvudsyftet var att informera om att lupinernas spridning skedde till men för andra växter med uppmaningar på hemsidan som "Lupinen är en så kallad invasiv art och sprider sig på bekostnad av många andra arter. Nu vill vi uppmuntra till bekämpning!" (<http://www.leksand.se/Bygga-bo-och-miljo/Natur-och-gronomraden/Naturvard/Pagaende-projekt/Varning-for-lupiner/>). Utöver informationskampanjer inventerades vägsträckor och fäbodan i kommunen. Projektet uppmärksammades i medierna och fick visst genomslag hos allmänheten.

2015 släppte kommunen och länsstyrelsen ett pressmeddelande och lanserade en webbplats med information till allmänheten om invasiva arter, vilket resulterade i en mängd artiklar om invasiva arter (Wissman et al. 2015:17–18).

Tjänstepersonerna på Länsstyrelsen i Dalarna påpekar att de inte har något uppdrag att bekämpa invasiva arter. Men de ska arbeta med hotade arter (de rödlistade arterna), vilket ses som ett incitament att samtidigt arbeta mot invasiva.⁸ De har således initierat projekt med att övervaka och gräva bort lupiner i en handfull naturreservat i länet där det finns (hotad ängsflora). Förhoppningen är att regeringen eller Naturvårdsverket ska ge dem ett mer direkt uppdrag, så de får en ekonomi att agera i frågan.

Myndighetens insats har inte uppskattas av alla. Lupinen visade sig ha en oväntat stark folklig förankring och är en uppskattad växt, förknippad med midsommar och gammal flora. Vi noterade också under vårt besök i Falun att lupinen avbildades i turistbutikens handtryckta linne-dukar i kurbitsstil, bland annat som del av motivet "Fäbodkrans". Allmänhetens uppskattande hållning gentemot lupinen har också fått handgripliga uttryck. Vägverket har fått många klagomål, och till och med våldsamma reaktioner som stenkastning, i samband med att de utfört slätter på blommande lupiner. Det har också hänt att personer hört av sig för att få tips om hur Trafikverket får lupinerna att blomma så fint (Wissman et al. 2015:39f). Allmänhetens estetiska hållning, där lupinen uppfattas som ett vackert inslag i naturen, har därmed kommit på kollisionkurs med Länsstyrelsens strävanden att återställa naturen i ett etiskt och epistemologiskt försvarbart skick.

För tjänstepersonerna är det en viktig uppgift att förändra den positiva bilden av blomman och få den att upplevas som hotfull. Informationen till allmänhet har handlat om att förskjuta de estetiska positionerna mot en mer epistemologisk hållning, från färgstark och vacker till hotfull. Informationen sker inte bara via hemsidan utan också i mer konkret fysisk form. För att få folk ute i länet att förstå de hot som de invasiva arterna innebär berättar tjänstepersonerna att de försöker arbeta med frågan på ett pedagogiskt sätt. Ett exempel de visar är den röda lista som de lät tillverka när de började jobba med hotade arter.

Listan är cirka sju meter lång och innehåller över 800 arter av både flora och fauna som enligt Artdatabanken är ho-

tade i Dalarna. Listan rullas dramatiskt ut vid besök på skolor, mässor och invigningar, när de vill visa vilka arter som konkurreras bort. Listan är ett sätt att synliggöra, tydliggöra och tala till människors känsleregister. Uppgiften är att skrämmas lite. Det finns också ett enkelt särtryck med information, som även finns på hemsidan, om de invasiva arterna som de delar ut vid tillfälle.

Länsstyrelsen har också framställt sin egen version av det gamla barnprogrammet *Fem myror är fler än fyra elefanter* Latjolajbanlåda. Lådan består av inplastade bilder på olika djur och växter sammanfogade i set om fyra, och i varje set ska en bort för att den inte hör dit. I vissa av seten med bilder finns en invasiv art, det är den som ska bort. Lådan har använts på bland annat evenemanget Skogens dag och på biblioteket i Falun när de firade upprättandet av ett naturreservat. Man arbetar också medvetet med språkliga förskjutningar, som till exempel att länka lupinen till en redan känd invasiv art som i citatet att "Lupinerna är vackra, men extremt invasiva och bör betraktas som en växternas mördarnigel" (<https://www.lansstyrelsen.se/dalarna/privat/djur-och-natur/invasiva-frammande-arter.html#0>).

Länsstyrelsen tycker sig se att deras och Leksands kommuns jobb som gjorts sedan omkring 2015 har gett resultat. Enligt tjänstepersonerna var allmänheten till en början negativt inställda till myndigheternas arbete mot lupiner, men att deras ansträngningar burit frukt och att även allmänheten har börjat uppfatta att lupinen är ett hot.

Vi avslutar med ett exempel på hur privatpersoner engagerats i arbetet mot lupinen hämtat från *Dalarnas tidning* 14 juli 2016:

Sven Gräfnings i Olnäs i Siljansnäs har insett faran och började redan ifjol att bekämpa växten: – Jag slår alla lupiner i dikesrenarna i Olnäs och när de kommer upp på nytt gör jag en ny vända med lien. Blommorna med fröställningarna tar jag reda på och bränner för att förhindra spridning.

HOTADE ÄNGSBLOMMOR

För att sätta lupinens nuvarande status som hotande art i Dalarna och i den svenska floran i perspektiv, ska vi bredda analysen något och även se hur den miljö som utsätts för dess hot vuxit fram, nämligen ängsblommornas historia.

Ängsmarkerna hör till de allra artrikaste miljöerna i Dalarna. I Dalarna fanns det kring sekelskiftet 1900, liksom på an-

dra håll i landet, stora arealer med lieslagna gräsmarker. Där skapades och upprätthölls en biotop för många av de blomster som kan kännas igen från folkvisor och ramsor, som blåklocka, kattfot, gullviva, jungfrulin, prästkraze och gulmåra. Genom jordbruksförändringar som införande av konstgödsel och nya grödor bröts beroendet av ängen. Ängar blev istället uppodlade eller slutade brukas. Ängsväxter kan inte leva på gödslade eller hårdbrukade marker, och inte heller på marker som inte längre slås och där sly och högt gräs växer till sig (Ljung 2017:48–50).

I takt med att traditionellt hävdade biotoper blivit mer sällsynta har alltså ängsväxterna minskat. Men de har funnit en fristad i de öppna gräsytor som dagens

Foto: Marianne Larsson.

vägkanter utgör. Vägrenarna kan därför kallas för nutidens ängar (Rydell i Wissman et al. 2015:35). Men i Dalarnas museums årsbok *Vårt levande Kulturarv* lyfts ett varnande finger: "Idag lever flertalet på undantag och försvinner från bygden så snart den sista gräsmarken överges och tas över av hundlokor och sly" (Ljung 2017:50). Ängsblommorna lever följaktligen osäkert även i vägrenarna. De är beroende av att dessa hålls öppna och att inga andra, högre och snabbare växande arter tar över. Det är alltså förändringen av jordbruket som gjort att de så omtyckta, och ganska arbetskrävande, ängsväxterna försvunnit alltmer under 1900-talets gång fram till idag. Men det är inte längre bara människans förändrade markanvändning som utpekats som hot mot ängsväxterna, utan alltmer andra växter.

I citatet talas om stora växters tillväxt och det är i detta sammanhang som lupinen utpekats som de sista ängsväxternas stora fiende (Ljung 2017:71; *Nya Werm-lands-Tidningen* 22 juni 2007). Den har, som vi visat, varit på frammarsch under 1900-talet och frodas i vägrenarna.

I samtalet med personerna på Länsstyrelsen lyfts lupinen som den stora invasiva arten i Dalarna. Kanske kan uppmärksamheten och genomslaget i Dalarna förstås utifrån den snabba spridningen. Men det finns också en annan aspekt. Ängsblommorna ingår i det kända och idealiserade landskapet Dalarna. Hotet mot ängsblommorna hotar också det mytiska Dalalandskapet. Ett natur- och kulturlandskap som sedan länge fått representera något ursvenskt (Sporrong 2003: 157–161). Landskapet där lupinen nu inte passar in är ett visuellt konstruerat allmångods skapat sedan slutet av 1800-talet (Sörlin 2011:30).

ETT EXPANDERANDE PROBLEMMOMRÅDE?

Länge räknades lupinen som ett vackert och traditionellt inslag i landskapet. Nu framstår den som en anomali och ängsblommornas fiende. Dalarnas jakt på lupiner är del i strävan att hantera naturen och möta framtida utmaningar. Likande ambitioner återfinns i allt från Parisavtalets mål⁹ till nationella eller lokala initiativ att slå vakt om vissa naturområden.

Ett aktuellt exempel på hur ett ekologiskt minneskomplex aktiveras är Naturvårdsverkets och Havs- och vattenmyndighetens uppdrag till ArtDatabanken att ta fram en ny lista över invasiva arter (<https://www.artdatabanken.se/arter-och-natur/biologisk-mangfald/frammande-arter/artdatabankens-arbete-med-frammande-arter/>). Listan beräknas bli klar 2019 men redan nu finns en preliminär lista på omkring 5 000 invasivklassade växt- och djurarter. Våren 2018 lämnade regeringen över ett remissförslag på lagändringar i Miljöbalken för att underlätta myndigheters arbete mot "främmande invasiva arter", en del i implementeringen av 2014 års EU-förordning (Regeringskansliet 2018, Europaparlamentet och Europeiska unionens råd 2014). Exemplet visar hur det ekologiska minneskomplexet länkar samman internationella, nationella, regionala och lokala aktörer, och resulterar i faktiska projekt och strategier som riktas mot att bekämpa "främmande invasiva arter".

Listan tycks expansiv då nya arter kontinuerligt tillfogas. Det väcker frågor. Har några arter någonsin tagits bort från listan? Vilka gränser dras mellan epistemologiska, etiska och estetiska positioner? I arbetet med den senaste listan nämns syren, knappast en främmande växt i ett svenskt sammanhang; tvärtom är den väl-

etablerad såväl i trädgårdar och i aforismer som ”mellan hägg och syren”. Kanske kommer den på sikt att uppmärksammas på samma sätt som blomsterlupinen?

Hotet från lupinen väcker frågor om gränsdragningar i tid och rum i en tid av förändring. Sin betydelse får arten i relation till hur människor i samtiden – det som kommit att definieras som den antropocena epoken – förstår och interagerar med sin omgivning utifrån kunskap om hur klimat och ekosystem hotas av global uppvärmning och andra av människan orsakade miljöförändringar. Naturen utgör på så sätt en arena för förhandlingar, som länkar till såväl idéer om naturlighet och biologisk mångfald, som ett förändrat odlingslandskap och föreställningar om natur- och kulturarv.

I en värld med hotande klimatförändringar tycks människans ansvar för naturen hamna i centrum av debatten. Det är inte enbart i ett yttre landskap som lupinen uppfattas som hotfull, utan även som del av ett nytt kulturellt landskap. I det inledande nyhetsinslaget nämndes en strävan efter att få tillbaka de ”fina blommade vägkanterna vi minns”. Förändringarna i det yttre landskapet verkar kunna skapa en känsla av förlust. Här har vägrenen kommit att bli ett betydelsebärande centrum kring vilket dikotomin mångfald kontra enfald kan snurra; vägrenen rymmer både förhoppning och förtvivlan.

NOTER

- Exempel på hotande invasiva arter i media är jättebjörnlöka, mårhund, smörbult, och vresros på senare år.
- Vi vill här tacka Stygruppen för den Humanvetenskapliga satsningen på miljöforskning vid Stockholms universitet som gett ett ekonomiskt stöd till denna förstudie inför en större studie av invasiva arter.

- Citat och referenser till intervjun med länsstyrelsen härrör från detta tillfälle som ägde rum 11 december 2017.
- För att svara mot konventionens direktiv inrättades Riksdagens ett nationellt centrum för biologisk mångfald 1994.
- Det finns en utvecklad forskningsdiskussion kring invasiva arter. Naturvetenskap dominerar (t.ex. David et al. 2011, Simberloff et al. 2011). Samhällsvetare och humanister närmar sig invasiva arter i historisk kontext och utifrån nätverksteorier, metaforer om invandring och problematiserande av gränsdragningar över tid och rum (Coats 2008, Gibbs et al. 2014, Holmberg 2016, Richardson et al 2008, Head 2012).
- Se SLU:s projekt EXTREAM och forskningsprogrammet AquAliens (bl.a GU och SLU).
- Informationen om invasiva arter har funnits på deras hemsida sedan 2015, där sägs bland annat att ”Lupiner sprider sig längs vägrenarna där de gör tillvaron svår för många ängsarter.” (<https://www.lansstyrelsen.se/dalarna/privat/djur-och-natur/invasiva-frammande-arter.html#0> 24 september 2018).
- Detta är ett exempel på så kallad tjänstemannaaktivism – alltså när miljötjänstemän driver på det miljömässiga förändringsarbetet (Viksten 2018).
- Avtalet som upprättades av FN i syfte att dämpa den globala temperaturökningen.

REFERENSER

- Artdatabanken* (<https://www.artdatabanken.se/arter-och-natur/biologisk-mangfald/frammande-arter/artdatabankens-arbete-med-frammande-arter/> (24 september 2018).
- Bonniers lexikon*, 1965. Stockholm: Nordiska uppslagsböcker.
- Borås Tidning*, 10 juni 2002. Författare: Ebon Karlsson.
- Bra Böckers lexikon*, 2000, 1995, 1997. Höganäs: Bra Böcker.
- Coates, Peter, 2007. *American Perceptions of Immigrant and Invasive Species: Strangers on the Land*. University of California Press.
- Dagens Nyheter*, 3 augusti 2018. Erba, Augustin, ”Kampen mot jättelokan”.
- Dalarnas Tidning*, 14 juni 2016. Kent Olsson, ”Sven tar strid mot övermakten: De måste hejdas!”
- Davis, M. & Chew M. K. et al., 2011. “Don’t judge

- species on their origins”, i *Nature*, 474(7350): 153–4.
- Europaparlamentet och Europeiska unionens råd (2014) Förordning 2014 (EU) nr 1143/2014 av den 22 oktober 2014 om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter.
- Gibbs, Leah; Atchison, Jennifer & Macfarlane, Ingereth, 2015. “Camel country: Assemblage, belonging and scale in invasive species geographies”, i *Geoforum*, 58, 56–67.
- Göteborgs-Posten*, 29 juni 1994). Författare och rubrik saknas.
- Harrison, Rodney, 2015. “Beyond ‘natural’ and ‘cultural’ heritage: Toward an ontological politics of heritage in the age of anthropocene”, i *Heritage & Society*, 8(1): 24–42.
- Head, Lesley, 2012. “Decentring 1788: Beyond biotic nativeness”, i *Geographical Research*, 50(2), 166–178.
- Holmberg, Martin, 2016. ”Antecknat: Opassande flora – om ogräs och kultur”, i *Kulturella Perspektiv – Svensk etnologisk tidskrift* 1(25):50–54. <http://www.leksand.se/Bygga-bo-och-miljo/Natur-och-gronomraden/Naturvard/Pagaende-projekt/Varning-for-lupiner/> (24 september 2018).
- <https://www.lansstyrelsen.se/dalarna/privat/djur-och-natur/invasiva-frammande-arter.html#0> (24 september 2018).
- <https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/centrum-for-biologisk-mangfald-cbm/biologisk-mangfald/> (24 september 2018).
- Jørgensen, Dolly, 2017. “Competing ideas of ‘natural’ in a dam removal controversy”, i *Water Alternatives*, 10(3):840–852.
- Lambertini, M; Leape, J. & Marton-Lefevre, J. et al., 2011. “Invasives: A major conservation threat”, i *Science*, 333(6041):404–405.
- Ljung, Thomas, 2017. *Vårt levande arv: Minnen och spår i landskapet*. Falun: Dalarnas fornminnes- och hembygdsförbund i samarbete med Dalarnas museum.
- Lokalnyheter/Dalarna: (1 juni 2018) <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/dalarna/lupinerna-tar-over-vagslanter-och-angar>.
- Länsstyrelsen Dalarna. <https://www.lansstyrelsen.se/dalarna/privat/djur-och-natur/invasiva-frammande-arter.html> (24 september 2018).
- Macdonald, Sharon, 2013. *Memorylands: Heritage and Identity in Europe Today*. London: Routledge.
- NE.se*, 2000. Malmö: Nationalencyklopedin.
- Nordisk familjebok*, 1886; 1912. Stockholm: Nordisk familjeboks förlag.
- Nya Wermlands-Tidningen*, 22 jun 2007: (Artikel Persson, Anette: Karlstad: ”Två veckor tidigare än vanligt Ingen panik det finns blommor både till stängen, kransen och huvudkudden. Men man kan få vara beredd att tänka nytt. Lupinerna tar över.”)
- odla.nu, 24 april 2003. Sylvia Svensson.
- Rapport, 18 juli 2018. <https://www.svtplay.se/video/18203770/rapport/rapport-28-jun-19-30-3?info=visa>.
- Regeringskansliet, 2018. *Invasiva främmande arter*. (Tillgänglig på Internet: <http://www.regeringen.se/rattsdokument/lagratsremiss/2018/03/invasiva-frammande-arter/>)
- Richardson, D. M.; Pyšek, P.; Simberloff, D.; Rejmánek, M. & Mader, A. D., 2008. “Biological invasions—the widening debate: A response to Charles Warren”, i *Progress in Human Geography*, 32(2), 295–298.
- Sporrong, Ulf, 2003. ”Dalarna – svenskt ideal? Om hur landskapsforskningen kan fördjupa den traditionella bilden av en vida berömd svensk kulturprovins”, i Ulf Jansson (red.), *Med landskapet i centrum*, i Meddelanden från Kulturgeografiska institutionen vid Stockholms universitet 119, 2003.
- Swart, J. J. A.; van der Windt, H. J. & Keulartz, J., 2001. “Valuation of nature in conservation and restoration”, i *Restoration Ecology* 9(2): 230–238.
- Sörlin, Sverker, 2011. ”Bilden av bilderna: Åtta anteckningar om fotografiet och ’det svenska landskapet’”, i Westergren, Christina (red.), *Landskapspejare: Fataburen 2011*. Stockholm: Nordiska museets förlag.
- Thompson, Ken, 2015; 2014. *Where do Camels Belong? The Story and Science of Invasive Species*. London: Profile Books Ltd.
- Viksten, Elin, 2018. ”Kommunala eldsjälur driver utvecklingen framåt”, i *Extrakt* 22 augusti 2018. http://www.extrakt.se/forskningsfragor/kommunala-eldsjalar-driver-miljoutvecklingen-framat/?utm_campaign=unspecified&utm_content=unspecified&utm_medium=email&utm_source=apsis.
- Värmlands Folkblad*, 15 juni 2002. Författare och rubrik saknas.
- Wissman, Jörgen; Norlin, Karin & Lennartsson, Tommy, 2015. *Invasiva arter i infrastruktur*.

CBM:s skriftserie 98. Uppsala: Centrum för biologiskt mångfald, Uppsala

INTERVJU

Tjänsteperson 1 och 2, Länsstyrelsen i Dalarna, intervju 11 december 2017

SUMMARY

*The Threat in the Roadside
The Lupine in a Swedish Cultural Landscape
(Hotet i vägrenen
Blomsterlupinens plats i ett svenskt
kulturavsnitt)*

Invasive species are flowers or animals that have moved from one "origin" area to a new region, often with the help of humans. This article focus on the work of reducing lupines in the county of Dalarna. The example is used as a test case to explore

what a cultural analytical interpretation can provide to the discussion of invasive species: How did the lupine come to be considered a strange element in the regional and national flora? What are the social, cultural and biological contexts that makes the flower threatening? We identify the work of reducing invasive species to be part of an ecological memory complex. To this, we argue for a critical heritage perspective as a rewarding way of understanding such questions, practices and discourses.

Keywords: invasive species, heritage, memory complex, threat, lupine.

*Mattias Frihammar, PhD, lecturer in Ethnology, Department of Ethnology, Stockholm University.
Lars Kaijser, Associate professor, lecturer in Ethnology, Department of Ethnology, Stockholm University.
Maja Lagerqvist, PhD and researcher at Department of Human Geography, Stockholm university, Stockholm, Sweden.*